

Menno Jensma en Vera Velstra voor de grote en brede melkveestal, die momenteel plaats biedt aan 280 melk- en kalfkoeien en een deel van de 150 stuks jongvee.

Foto: Marcel van Kammen

Grasbrok tegen wil en dank

Met uitgekend management zoveel mogelijk gras van een hectare halen, de vakbladen staan er vol van. Maar melkveehouder Menno Jensma (42) kan er door de mestregelgeving niks meer mee. 'Pas in april 2018 is de kuil van 2016 op. Waar moet ik heen met al dat gras?'

Er ligt niet zoveel grasbrok meer in de met betonblokken opgebouwde sleufsilos in de loods van Menno Jensma uit Engwierum (Fr). Hij hoopt dan ook dat het snel droger wordt, zodat hij kan maaien voor grasbrok. Grasdrugerij Opende moet daarna 25 hectare herfstgras omtoveren tot mooi groen krachtvoer. Grip op de exacte dag van maaien heeft hij overigens niet. De grasdrugerijen hebben het dit jaar zo druk dat wachttijden van vier weken of meer al normaal zijn.

De mestregelgeving in Nederland in combinatie met een paar groeizame jaren en wellicht ook beter graslandmanagement, zorgen voor grote grasoverschotten – eigenlijk nu al voor het tweede jaar op rij. Jensma: "Ik ken collega's die zoveel gras hebben dat

ze hakselen met de pijp omhoog: ze spuiten het gras rechtstreeks over het land om het organische stofgehalte wat omhoog te krijgen. Dan doe je er tenminste nog iets nuttigs mee."

Zo ver is Jensma zelf nog niet. Hij reserveert, uit oogpunt van het beter benutten van eigen grond, sinds najaar 2016 bewust een aantal hectares gras voor grasbrok. Vorig jaar kwam er 54 ton brok van 25 hectare. In mei van dit jaar ging 13 hectare eerste snede grasland in 45,5 ton brok en in augustus bracht de drogerij opnieuw 20 ton grasbrok van 10 hectare eigen grasland. Deze herfst wil hij opnieuw 25 hectare maaien voor grasbrok. Dit stond gepland voor de week van 18 september. "Maar het is nu zo nat dat ik het voor onbepaalde tijd heb uitgesteld."

De losgestorte grasbrok vervangt een deel van de soja en het balansmeel in de voermengwagen. De prijs van een kg soja ligt rond de 32 cent, die van balansmeelpulp rond de 23 cent. "Voor het laten maken van grasbrok betaal ik per kg droge stof tussen 18 en 20 cent, exclusief de kosten voor het maaien en harken. Verder heb ik, omdat de gehalten van grasbrok lager zijn dan die in soja, meer kg's nodig. Prijstechnisch is de vervanging van soja en balansmeel door grasbrok dan ook lood om oud ijzer. Het voordeel is dat ik er geen kuil van hoef te maken. Kuil krijg je nu eenmaal niet onbeperkt in de koeien."

De kwaliteit van de in mei gewonnen grasbrok lag op 925 VEM per kg drogestof en 170 gram ruw eiwit. In augustus was dat 900 VEM en 200 gram ruw eiwit. De eiwit- en vetgehalten in de melk zakten sinds de komst van grasbrok in het rantsoen wel met 0,1 tot 0,15 procent. Maar of er een rechtstreeks verband is met grasbrok? Jensma vindt het nog te vroeg om die conclusie te trekken. Hij wil de effecten van het voeren van grasbrok bekijken over een wat langere termijn. Ook omdat deskundigen zeggen dat de koe de grasbrok effectiever kan omzetten in melk dan soja, grasbrok een hogere eiwitbenutting van eigen land oplevert en gunstig is voor de uitkomst van de Kringloopwijzer. Dat scheelt hem mogelijk weer wat mestafzet.

Met bemesting op maat en vroeg maaien is er met grasbrok een goed verteerbaar product te winnen, ervaart Jensma. Hij strooide voor sommige snedes enkele weken van tevoren 200 kg kunstmest per hectare. De ideale duur van de veldperiode is nog wel een zoektocht. Zo kort mogelijk laten liggen voor maximale kwaliteit? Of toch schudden om de droogkosten omlaag te krijgen? Dat laatste zet weinig zoden aan de dijk, merkte hij. "Bij de eerste snede heb ik niet geschud en leverde een product af met 46 procent drogestof. Dat kostte me 18 cent per kg gedroogd product. Bij de tweede snede haalde ik met schudden 60 procent drogestof, maar lagen de droogkosten toch hoger: 19 cent."

Groeistrategie tot 2015

Menno Jensma en Vera Velstra (35) hebben drie jongens in de leeftijd van 8, 6 en 4 jaar. Ze zetten het bedrijf rond met hulp van twee vaste fulltime-medewerkers en een weekendhulp. Ook de vader van Menno verzet het nodige werk. Al het machinewerk doen ze zelf, mest uitrijden en de maisoogst uitgezonderd. Het betekent dat ze beschikken over een up-to-date-machinepark. "Dat moet je liggen. Wij vinden het leuk. Je bent eigen baas en kunt beginnen wanneer je wilt."

De strategie van melkveebedrijf 'Ezon' – zoals hun bedrijf heet, genoemd naar een verdronken stad in het Lauwersmeergebied – is vanaf de eeuwwisseling altijd gericht geweest op groei. Bijna jaarlijks werd er melkquotum bijgekocht of geleased. Het leasen gebeurde vooral in de laatste quotumjaren. In 2012 nam

het echtpaar het bedrijf over van Menno's ouders. Het bedrijf telde toen 212 koeien en 135 hectare land. Datzelfde jaar werd een flink stuk bij de uit 2002 stammende ligboxenstal aangebouwd. In de breedte. Daardoor staat er nu een imponerend hoge en brede 2+4+2 stal, die, tezamen met de jongveeplaatsen in de oude stal, nog ruimte biedt voor groei van de veestapel. Op de bestaande bedrijfsgebouwen zit een milieuvergunning voor 330 koeien en 220 stuks jongvee.

In 2013 kwam de buurman onverwacht te koop en toog Jensma opnieuw naar de bank. Er werd 40 hectare grond bijgekocht, waardoor het melkveebedrijf nu over 175 hectare land beschikt. Momenteel lopen er 280 koeien en 150 stuks jongvee. De fosfaatreferentie van 1 juli 2015 zit op 272 koeien en 222 stuks jongvee. "Om ruimte te creëren, hebben we in 2016 al behoorlijk het onderdeind koeien en vooral ook jongvee afgevoerd. Nu melken we zelfs zo'n tien koeien onder onze referentie. In januari sneuvelden als gevolg van de Mannheimia-bacterie een aantal koeien."

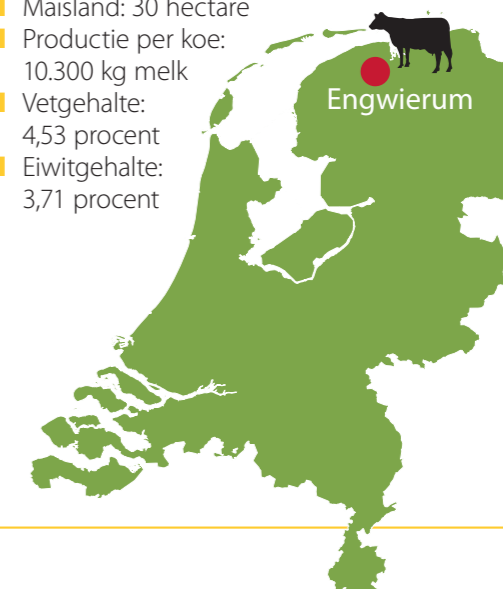
Nu eerst optimaliseren

Jensma is blij dat hij de afgelopen tien jaar nadrukkelijk heeft ingezet op groei en melkquotumaankoop. "Dat werkte in ons voordeel op het moment dat de staatssecretaris besloot tot het instellen van een fosfaatreferentie op 1 juli 2015. Nu staat er in elk geval een bedrijf waarmee we vooruit kunnen."

>

BEDRIJFSCIJFERS

- Man-vrouwmaatschap Menno Jensma en Vera Velstra
- Jaarproductie: 3 miljoen kg melk
- Aantal melk- en kalfkoeien: 280
- Stuks jongvee: 150
- Grasland: 145 hectare
- Maisland: 30 hectare
- Productie per koe: 10.300 kg melk
- Vetgehalte: 4,53 procent
- Eiwitgehalte: 3,71 procent

Om de stal helemaal vol te krijgen, zal hij in 2018 fosfaatrechten moeten kopen. Maar dat is voorlopig niet het plan. Na intensieve groei-jaren heeft Jensma besloten zich eerst te richten op het optimaliseren van de bedrijfsvoering. "Als je het bedrijf vaktechnisch op orde hebt, kun je ook makkelijker een stootje verdragen. En dat is nodig, want die melkprijs wordt ook weer een keer 25 cent." Hij zegt erbij dat het bedrijfseconomisch geen "must" is om de stal snel vol te krijgen. "Eerst maar eens optimaliseren. In de loop van 2018 zie ik wel hoe de wereld er dan uitziet."

Milkbar erin, drinkautomaat eruit

De eerste optimalisatieslag is inmiddels gemaakt: in de jongveeopfok. Het melkveebedrijf maakte samen met het in farmmanagement gespecialiseerde DairyTuner een plan. Maximaal biest in de pasgeboren kalveren krijgen, de kalveren ongelimiteerd laten drinken en meer eenheid in de groepen zijn drie belangrijke pijlers onder het plan. De drinkautomaat ging eruit en de kalverstal werd verbouwd.

Vera Velstra is binnen het bedrijf de eerstverantwoordelijke voor de jongveeopfok. Ze zegt: "We hebben zes groepshokken gerealiseerd. De kalveren worden nu gevoerd met de milkbar. Verder werken we nu volgens het all-in-all-outprincipe. Dit betekent dat de kalveren per groep min of meer dezelfde leeftijd hebben en ook de gehele melkperiode in dezelfde groep blijven." De jongste kalveren worden gevoerd volgens het Dairy Start-programma van Agrifirm. Dat betekent dat ze na twee dagen volop biest overgaan op Kalvolac Unlimited en onbeperkt grote brokken met 19 procent ruw eiwit en veel structuur. De melkgift wordt opgebouwd tot 12 liter kunstmelk per kalf.

Eind juli was de verbouwing van de kalverstal klaar. Precies op tijd voor de afkalpiek, met 45 geboortes in augustus. De eerste resultaten lijken goed. "Meer uniformiteit in groepen, minder verdringing en, zoals het nu lijkt, minder longproblemen", consta-

teert Vera. "In combinatie met vlot insemineren moet dit alles leiden tot het verlagen van de gemiddelde afkalfleeftijd van 24 naar 22 maanden", zegt Menno.

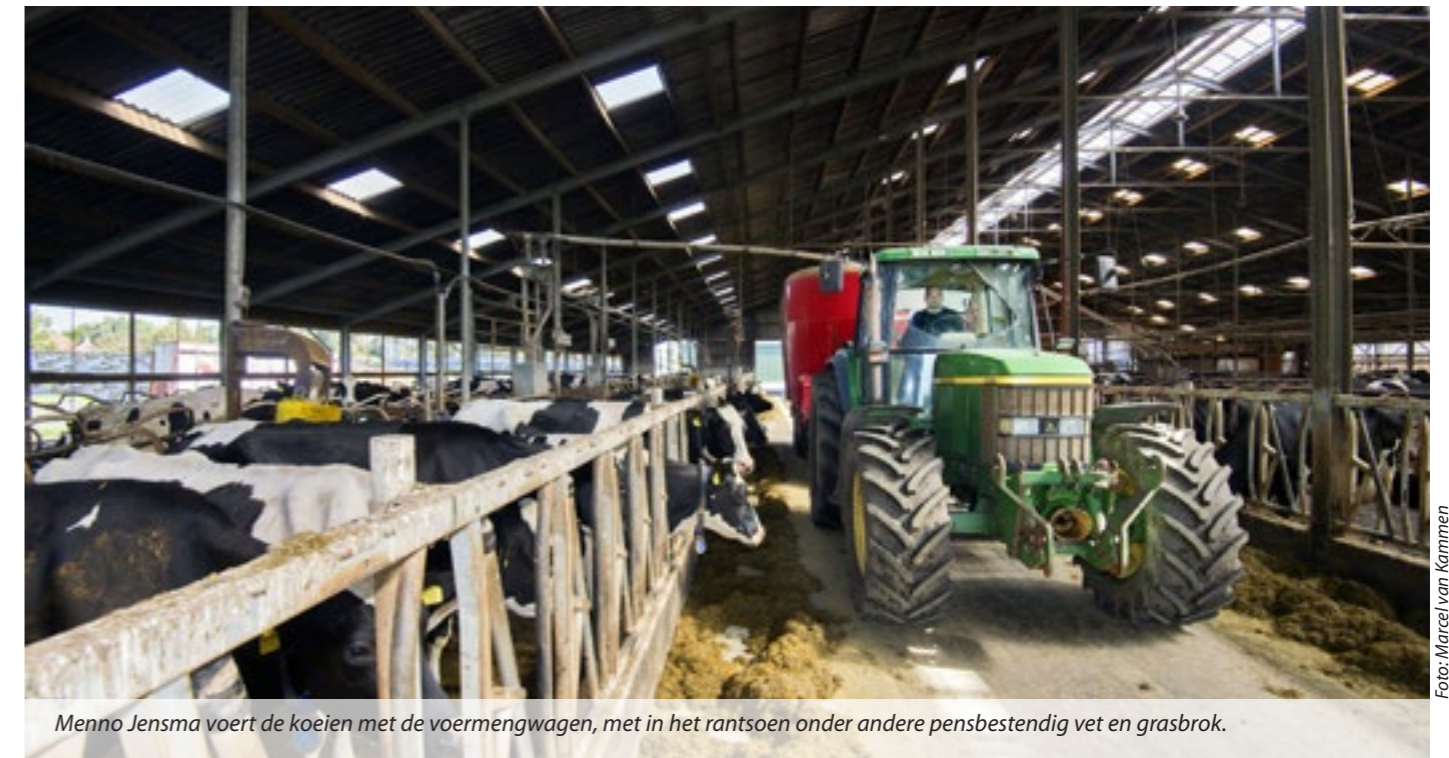
Vaarzen in aparte groep

Het werken met uniformere leeftijdsgroepen is doorgetrokken naar de melkveestapel. Zo blijven alle vaarzen het eerste jaar bij elkaar en lopen ze afgezonderd van de rest van het koppel. Verder trof Jensma een aantal maatregelen op de afdeling voor droge koeien. Er kwamen golfschoftbomen en een tweede doorgang naar het voerhek, dit ter bevordering van meer ruimte en voeropname voor de koeien die lager in rang staan. Ook komen de vaarzen nu zes weken van tevoren bij de droge koeien. Voorheen was dat pas twee of drie weken vóór afkalven. "Het streven is minder stress, minder melkziekte en gemakkelijker afkalven", zegt Menno Jensma. Met het Watter-systeem voorziet Jensma zijn koeien en jongvee van water dat vrij is van ziektekiemen, ook een maatregel getroffen in het kader van optimalisatie.

De koeien blijven al sinds 2003 jaarrond op stal. Daar krijgen ze met de voermengwagen een rantsoen dat bestaat uit 7,5 kg ds kuil, 3,25 kg ds mais, 2 kg ds soja, 4 kg ds balansmeel, 2 kg ds grasbrok en 11 kg water. Sinds kort gaat er voor het opvoeren van de melkproductie per koe ook pensbestendig vet in de voermengwagen. "Voor de conditie en om meer liters en melkvet." In de krachtvoerboxen in de stal worden ze maximaal opgevoerd naar 12 kg brok. "Weidegang past in mijn ogen niet goed bij optimalisatie. Toch sluit ik niet uit dat de koeien ook hier weer naar buiten gaan. Ik verwacht namelijk dat óf de weidepremie verder omhooggaat óf dat er een verplichting komt."

Keurslijf van maatschappij

Verplichting, het woord valt tijdens het gesprek meerdere malen. De fosfaatregegeving, de Melkvee-

Menno Jensma voert de koeien met de voermengwagen, met in het rantsoen onder andere pensbestendig vet en grasbrok.

Foto: Marcel van Kammen

wet, maar ook de 80-20 procent regeling voor derogatie en de gewasdiversificatieplicht die in werking treedt bij meer dan 30 hectare bouwland. De regels zetten een stevige rem op het ondernemerschap. "Vroeger hadden we ook het ene jaar meer gras dan het andere, maar dan kon je daar het volgende jaar op inspelen door meer aardappelland te verhuren of zelf meer andere gewassen te telen. Nu is dat veel moeilijker, met name door de gewasdiversificatieplicht."

Daar komt nog bij dat 150 hectare van Jensma's grond onder ganzenfouragegebied valt. Dit houdt in dat een groot deel van de eerste snede elk jaar als verloren kan worden beschouwd. Daar staat een vergoeding tegenover. Maar die is volgens de veehouder ook meer dan nodig om de extra kosten voor voeraankoop en een minder grasbestand te dekken.

De Friese melkveehouder worstelt zichtbaar met het keurslijf van regels en maatschappelijke bemoeienis. Hij zit in akkerbouwgebied en overwoog al eens om de derogatie te laten vallen. Om meer grond te kunnen ruilen met akkerbouwers. Of zelf meer akkerbouwgewassen te telen. Dat geeft hem meer flexibiliteit in bedrijfsvoering. Vooralsnog viel de berekening die hij erop losliet uit in het nadeel van een meer gemengd bedrijf. Hij zou te veel mestplaatsingsruimte kwijtraken. Met als gevolg dat hij nu veel te veel gras heeft en bij gebrek aan beter kiest voor grasbrok.

Ondanks de ruime hoeveelheid grond moet hij nog steeds mest afvoeren, het afgelopen jaar 1.300 kuub. Dit komt vooral door de hoge fosfaattoestand van zijn percelen. "Jij wordt gestraft voor mijn goede bemesting, zegt mijn vader dan. Zo is het wel een beetje. Het zorgt er wel voor dat ik niet weet waar ik

met al het gras heen moet en vastzit aan oude kuilen waarvan de voederwaarde alleen maar minder wordt."

Jensma: "Ik snap best dat er regels moeten zijn en dat niet alles meer kan. Maar als ik als ondernemer 50.000 euro per hectare betaal en anderen bepalen vervolgens bijna volledig wat ik nog met dat land mag doen, dan wordt het erg lastig om voldoende rendement te halen. Ik voel me steeds minder baas op eigen land. Melkveehouder zijn is een steeds grotere uitdaging. Nog steeds heel leuk, maar het vrije is er wel behoorlijk af."

Jelle Feenstra

Koning van het grasland

Koning van het Grasland is een onder Noord-Nederlandse boeren inmiddels bekend theaterstuk, geschreven door Tjeerd Bischoff. Het gaat over de gecompliceerde verhouding tussen mens en natuur. Het stuk toont de strijd van de boer, die zich als eenzame ondernemer staande probeert te houden op de wereldmarkt. Maar ook de strijd van de grutto, die zich vergeefs probeert aan te passen aan een snel veranderende biotoop. Het stuk wordt gespeeld in een mobiel theater in het open veld, met uitzicht op het landschap. Drie voorstellingen vonden in augustus plaats op het land van Menno Jensma en Vera Velstra in Engwierum (zie foto). Hoe ver mag de mens ingrijpen in de natuur? En wie is de baas op het boerenland? Die vragen komen nadrukkelijk aan de orde in het stuk. Het zijn de vragen waarmee Menno en Vera op hun bedrijf momenteel ook worstelen. En het beïnvloedt hun strategische keuzes.

Het was in september uitzonderlijk nat op het land. Zo nat, dat het maaien voor grasbrok moest worden uitgesteld.

Foto: Melkveebedrijf Ezon

De grasbrok wordt los gestort in een met betonblokken gemaakte sleufsilos in de schuur op het erf.

Foto: Melkveebedrijf Ezon